

Briefwisseling tussen
hoogleraar economie
Bas Jacobs en schrijver
Arnon Grunberg.

Verlos onze politici van het Stockholmsyndroom

De afgelopen week ontstond weer ophef over de beloningen van bankiers. De bestuurders van ING en ABN Amro hadden zichzelf aanzienlijke salarisstijgingen toebedeeld. Het is *business as usual* in de financiële sector. Boze politieke reacties waren even voorspelbaar als schijnheilig. Subsidies en garanties lokken bij banken risicozoekend gedrag uit. Hypotheken en spaarrekeningen worden gegarandeerd. De rente op hypotheek en bedrijfsleningen is aftrekbaar voor de belasting. En als het misgaat, worden systeembanken gered. Naar economen is de afgelopen jaren niet veel geluisterd. Zij vinden vrijwel unaniem dat banken veel meer eigen vermogen moeten hebben. Als niet de belastingbetaler maar de aandeelhouder de risico's draagt, worden banken vanzelf voorzichtiger. Maar hogere kapitaaleisen en strengere regels zijn door bankenlobby's vakkundig verzwakt. De volkswoede over banken levert politiek kapitaal op om het financiële stelsel ingrijpend te hervormen. Maar na zeven jaar crisis is niets gebeurd dat het bankwezen wezenlijk veranderde. Waarom niet? Ik heb geen goede economische of politieke verklaringen, wel een psychologische.

Zijn onze politici door de financiële crisis gaan lijden aan het Stockholmsyndroom? Je ziet dit bij gijzeltrauma's, maar ook bij concentratiekampslachtoffers en mensen die zijn misbruikt of mishandeld. Gijzelaars, politici, ontwikkelen sympathie voor hun gijzelnemers, banken. Politici die worden misbruikt denken te overleven door zich te binden aan bankiers, degenen die hen misbruiken. Gijzelnemers stemmen hun gijzelaars op allerlei manieren vriendelijk, bijvoorbeeld met gunsten, sponsoring en goedbetaalde banen na politieke carrières. Bankiers boezemen angst in omdat ze dreigen de economie op te blazen als ze hun zin niet krijgen. Zo zei een bankier op een hoorzitting in de Tweede Kamer over hogere kapitaaleisen: „Dit is levensgevaarlijk. De gemiddelde temperatuur van een lichaam is 37 graden. Vier graadjes erbij en je bent dood.” Slachtoffers van misbruik internaliseren het discours van hun misbruiker. De VVD behartigt openlijk de belangen van de financiële sector en niet die van ondernemers. Een CDA-politicus meende dat ingrepen bij banken hun internationale concurrentiepositie niet mogen aantasten. Een gelijk speelveld houdt kennelijk in dat Nederland samen met al onze buurlanden in de sloot blijft springen.

Een met het bedrijfsleven behepte PvdA-parlementariër zwichtte voor de holle retoriek van banken; de kredietverlening aan het MKB zou worden geschaad als banken meer eigen vermogen zouden hebben. En een SP-politicus keek me ooit onbegrijpend aan dat ik, als ik socialist zou zijn, het hele bankwezen tijdens de crisis had genationaliseerd. Politici hebben last van cognitieve dissonantie: dat het allemaal meevalt en er geen grootschalig misbruik plaats vindt van belastingmiddelen. Ze beweren zelfs dat de belastingbetaler nooit meer opdraait voor bankrekeningen, maar alleen nog de aandeel- en obligatiehouders. Wie dat gelooft, is naïef. Bankieren zijn nog altijd veel te groot, te complex, te riskant en te machtig. Beste Arnon, geen enkele sector ontvangt zoveel staatssteun. Bankieren heeft weinig meer met kapitalisme te maken. Het is financieel-economisch socialisme. Voorzien van een kamerbrede legitimatie, die indruist tegen de wil van het woedende volk. Weet jij misschien welke collectieve psychotherapie helpt om onze politici te verlossen van hun Stockholmsyndroom?

Hartelijke groet, Bas

Voor de banken gaat het McDonald's-wonder op

Als een expert beweert dat bankieren niets meer met kapitalisme te maken heeft, gaat er iets goed mis. Moeten we de eeuwenoude dreiging dat het kapitalisme zichzelf vernietigt serieus nemen? Al geloof ik niet dat die vernietiging veel goeds zal brengen. Om te beginnen, de beloning van de bankiers. Dat mag ons een doorn in het oog zijn, die beloning is het kleinste probleem. En het is de vraag of de overheid zich moet bemoeien met salarissen in het bedrijfsleven. Ja, als een bank overheidssteun krijgt mag je iets zeggen over salarissen, maar ik meen dat de overheid op ING, anders dan op ABN Amro, uiteindelijk geen verlies heeft geboekt. Overheidsbemoeienis met salarissen die niet door de overheid worden uitgekeerd is gevaarlijk, misschien onwenselijk. Robin van Persie verdient pakweg 20 miljoen euro per jaar. De baas van de ING, Hamers, moet het met 1,6 miljoen doen. Ik kan me voorstellen dat Hamers zich een armoedzaaiër vindt vergeleken met Van Persie. Is er fundamenteel iets mis met het salaris van Hamers en niet met dat van Van Persie?

Of is de verstoring op de arbeidsmarkt omvangrijker? Ik betaal mijn secretaris 15 euro per uur. Na een jaar wil hij elders gaan werken, maar ik ben tevreden en verhoog zijn salaris tot 17 euro. Vraag en aanbod bepalen het loon van de werknemer. Er gaat echter kennelijk vaak iets mis. Bij de lagere lonen omdat werknemers niet kunnen, willen of mogen verhuizen naar die plek waar meer arbeid is en arbeid beter betaald wordt. Bij toplonen omdat de overheid verstorend werkt en aandeelhouders geen effectieve controle kunnen uitoefenen op het bedrijf waarvan zij althans in theorie mede-eigenaar zijn. Er zit een paradox in je verhaal. Aan de ene kant constateer je dat de overheid bijdraagt aan de ontwrichting van de financiële sector door die sector te overladen met garanties, waardoor risico's uiteindelijk bij de belastingbetaler komen te liggen. Aan de andere kant verwacht je juist redding van de overheid. Is nationalisering van banken de oplossing, of verschuif je dan het probleem? Gaan we terug naar de rijkspostgiro? Of gaat de genationaliseerde bank ook beleggers en grotere bedrijven bevredigen?

Merkwaardig, banken hebben een slecht imago en toch lijden ze daar niet onder. Ik noem dat het McDonald's-wonder. Ik ken niemand die een goed woord voor McDonald's over heeft, alle mensen die ik ken verafschuwen McDonald's. Desalniettemin is de waarde van het aandeel McDonald's tussen 2005 en 2015 verdubbeld. Kennelijk zijn er genoeg mensen die hun walging overwinnen en zich dagelijks volstoppen bij McDonald's. De burger roept wel dat hij naar Triodos Bank overstapt maar als ABN Amro 0,2 procentpunt meer rente biedt, keert hij fluks terug. De financiële variant van het McDonald's-wonder. Verontwaardiging over de banken is de gesecculariseerde versie van een kerkdienst. Waarbij onze wederzijdse vriend Ewald Engelen een glansrol als televisie- en twitterdominee vervult. We luisteren gesticht naar de preek, kijken online wat er op onze bankrekeningen staat, murmelen 'de bankiers zijn boeven', doen een vergeefse poging te vrijen met onze partner en vallen vroom in slaap. Volkswoede? Welnee. De bankiers, dat zijn wij.

Hartelijke groet, Arnon